

УДК 930.1 (367)

Ярослав Оленич

ДАВНЬОЧЕСЬКІ ПИСЕМНІ ПАМ'ЯТКИ У СЛАВІСТИЧНІЙ СПАДЩИНІ АНТОНА ПЕТРУШЕВИЧА

У статті автор аналізує славістичну спадщину видатного українського науковця та громадсько-політичного діяча А. Петрушевича (1821–1913), зокрема з'ясовує його внесок у розвінчання міфу, пов'язаного з автентичністю чеських манускриптів – Краледворського і Зеленогорського рукописів.

Ключові слова: А. Петрушевич, Краледворський та Зеленогорський рукописи, наукова полеміка, українська славістика, богемістика.

Краледворський і Зеленогорський рукописи (далі в тексті – КР та ЗР) викликали в науковому і політичному житті Чехії ХІХ – початку ХХ ст. гостру полеміку, аналіз котрої потребує спеціального розгляду. Зрозуміло, дискусія про достовірність давньочеських пам'яток вийшла далеко за рамки науки і за межі Чехії. Національна преса Чехії протягом тривалого часу дезінформувала дослідників, які намагалися розкрити істинний характер манускриптів.

Вагомий внесок у зазначену наукову дискусію здійснили і українські вчені, зокрема, І. Срезневський [1], М. Шашкевич [2], М. Костомаров [3–4], І. Франко [5–6]. Серед них вирізняється відомий історик-славіст Галичини – Антон Петрушевич. Про нього усталилась думка, передусім як про визначного громадсько-політичного діяча, історика, філолога, археолога. Проте, постаті А. Петрушевича належить чільне місце й в українському слов'янознавстві.

У зв'язку з цим, мета нашої наукової статті полягає у дослідженні ролі А. Петрушевича в спростуванні тези про достовірність чеських пам'яток ХІХ століття. Серед поставлених завдань, виділяємо такі: з'ясувати мотиви, які спонукали автора до наукового дослідження; проаналізувати аргументи історика на підтвердження власної гіпотези; узагальнити внесок А. Петрушевича у вивчення даної славістичної теми.

Наукова полеміка А. Петрушевича з прихильниками автентичності давньочеських писемних пам'яток досі не знайшла повного висвітлення в історичній науці. Окремі її аспекти відображені в публікаціях А. Королька [7–9], О. Купчинського, І. Свенціцької [10], Л. Лаптевої [11–12]. Дослідження галицького історика з проблеми достовірності старочеських пам'яток не потрапили в поле зору сучасних істориків, його доробок у галузі славістики не отримав належної уваги та ґрунтовної оцінки. Певною мірою заповнити цю прогалину в українській історико-славістичній думці й покликана дана наукова стаття.

Основою джерельної бази дослідження слугували наукові праці А. Петрушевича [13–15], архівні матеріали [16], кореспонденція історика [10, 17–18]. Погляди і уявлення на вирішення цієї важливої проблеми слов'янознавства, учений виклав у наукових статтях, надрукованих у газеті “Слово” [14–15] та у синтетично-узагальнюючій праці “О подложныхъ старочешскихъ письменныхъ памятникахъ. Суде Любуши, Евангельскомъ отрывке св. Іоанна, Краледворской рукописи и подложныхъ чешскихъ глоссахъ въ пражской рукописи Mater Verborum” [13].

Ґрунтовна наукова робота присвячувалася Й. Добровському – “видатному трудівникові в слов'янському світі”, “першокласному філологові”, ученому, котрий “розкрив літературний обман”. В основі монографії – критичний аналіз різноманітного джерельного матеріалу, насамперед копії та ориґінали старочеських манускриптів, дослідження і наукові висновки учених з відповідного предмету. Серед відомих славістів, істориків, філологів, на праці яких посилався галицький славіст були: Й. Добровський, В. Копітар, П. Шафарик, Ф. Палацький, В. Ганка, А. Патера, А. Врятко, К. Скворцов, А. Баум, І. Воцель, А. Вольтман,

І. Машек, І. Гануш, А. Югман, М. Гатал, І. Срезневський [13]. Звісно, окремі вчені з вище перелічених були ідейними опонентами А. Петрушевича.

У дослідженні історик намагався вказати джерела, які використовував фальсифікатор, звернув увагу на мету фальсифікації, назвав недоліки пам'яток, що відповідно свідчить про час їх написання та особу автора.

Власне, питання про достовірність писемних пам'яток А. Петрушевич вважав ключовим в історії слов'янських народів. Учений зазначав: “важко стояти осторонь або гордо ігнорувати проблему, яка є сьогодні під знаком питання” [13, с. 1]. Дослідник розуміє далекоглядність своєї думки, з якою не погодяться окремі чеські учені й будуть захищати давність пам'яток, – як свідчення про високе освітнє та культурне становище чехів у VIII–IX ст. Можна погодитись з науковцем у тому, що дана слов'янська пам'ятка, якщо й належала одному лише чеському народу, то вона висвітлювала культуру, освіту, міфологію, писемність усіх слов'ян у дохристиянську епоху.

Окрім відомих КР та ЗР в поле зору історика потрапили інші чеські пам'ятки: уривок з Євангелія від св. Іоана, “Пісня під Вишеградом”, празький рукопис *Mater Verborum* [13, с. 1].

Дослідницька робота А. Петрушевича ґрунтувалася на інтересах наукової істини та на критичному опрацюванні слов'янських пам'яток. Учений вдало помітив в аргументації ідейних опонентів патріотизм, догматизм та використання софізмів. “Підійшла хвиля розкриття обману, історична істина не сумісна з патріотизмом” [16, арк. 104].

Вищевикладені методологічні принципи А. Петрушевича свідчили про використання ученим надбань тогочасної історичної науки та слов'янської філології.

Потрібно відзначити, що першочергове завдання історика полягало у доведенні гіпотези про фальсифікацію старочеських рукописів, на другий план у дослідженні відходили особа/особи, які здійснили фальсифікацію. Помітне прагнення ученого аргументувати свою позицію “без образи особистості, не відхиляючись від предмету дослідження” – слов'янських манускриптів. Зазначимо, що в сучасній історіографії фальсифікаторами пам'яток прийнято вважати В. Ганку та І. Лінду [6].

Перш, аніж перейти до ґрунтового аналізу наукового дослідження А. Петрушевича доречно наголосити, що серед давньочеських пам'яток найменше уваги в розвідці славіста приділено “Краледворському рукопису”, достовірність якого заперечував, однак не знайшов достатньої кількості аргументів, які б підтверджували власне припущення. Така позиція автора цілком зрозуміла, адже якщо міф про достовірність ЗР був розвінчаний Й. Домбровським практично одразу після її відкриття, то історична доля КР залишалася не з'ясованою до кінця XIX століття.

Антон Петрушевич проаналізував манускрипти у палеографічному, філологічному, міфологічному, історичному та юридичному аспектах.

Вихідною тезою праці А. Петрушевича є його міркування про тісний взаємозв'язок старочеських писемних пам'яток. На думку автора КР, ЗР, уривок з Євангелія від св. Іоана, “Пісня при Вишеградом”, чеські глоси в празькому рукописі *Mater Verborum* поєднані спільним фальсифікатором та стилем правопису [14, с. 1].

Галицький історик ґрунтовно проаналізував історію відкриття ЗР. Не заперечуючи самого факту відкриття, він подав власну інтерпретацію окресленої проблеми. Згідно з гіпотезою науковця, Коварж (він “відкрив” Зеленогорський рукопис) не звільнив уривок ЗР з книжного перепліоту, а знайшов цей рукопис в архіві окремо, відповідно пам'ятка в 1818 р. була підкинута фальсифікатором. Автор, з метою надання достовірності й давності рукопису, “врятував” його з перепліоту, в той час коли інша частина рукопису з “давньочеськими” літерами була начебто втрачена. “Таким чином, – зазначає А. Петрушевич, – Коварж та анонімний автор листа також стали жертвою в патріотичній справі” [13, с. 47].

Найбільш оригінальними були погляди історика на сам процес фальсифікації. Для здійснення фальсифікації давньочеських пам'яток, зокрема ЗР, “Пісня під Вишеградом”, “Любовні пісні Вячеслава І”, автор використав давній пергаментний уривок, який старанно очистив від попереднього, латинського тексту – звідси зовнішність негладка і грубчаста та

прирівнюється до простої шкіри. Невдалим наслідком видалення або виправлення латинських літер учений пояснював занадто розписані та розфарбовані старочеські літери в рукописі [13, с. 45].

Згідно з міркуваннями славіста, фальсифікатор не мав латинських пам'яток сусідньої Німеччини, а використовував англо-саксонський шрифт латинського алфавіту, який намагався пристосувати до старочеського. “Використовуючи кириличні букви, – читаємо у А. Петрушевича – автор таким способом намагався латинському письму надати слов'янський характер” [13, с. 27]. Причому, він здійснював не лише фальсифікацію літер в ЗР, а також перебудовував словосполучення [13, с. 36].

Слушна думка історика відтворити початковий латинський текст рукопису і порівняти його з іншими латинськими уривками відповідного періоду написання. Зрозуміло, на той метод не зважились б прихильники достовірності рукопису.

Учений акцентував на відсутності якісної копії рукопису, яка “не дає кожному любителю древностей зайнятися палеографічною частиною” [13, с. 40]. Неточності починаються вже з кольору чорнил, якими вона написана та розфарбована. Остаточне вирішення дискусійного питання можливе лише після детального огляду рукопису в оригіналі, копія для критичного дослідження не годиться [13, с. 42].

З цією метою славіст у 1875 р. відвідав чеський музей в Празі, однак директор установи встановив обмеження для детального аналізу ЗР. Історик остаточно переконався у фальсифікації рукопису, хоча за його словами він опрацював манускрипт не більше п'яти хвилин [13, с. 50].

Таким чином, А. Петрушевич здійснив наукове відрядження до Праги з метою ґрунтовно дослідити ЗР, однак бачимо, що міф про достовірність рукопису ще мав глибокі корені в останній чверті XIX ст. Будь-які посягання на заперечення його автентичності не приймалися, а дослідникам чинили перепони для об'єктивної оцінки писемної пам'ятки.

Предметом дискусії також був зелений колір літер рукопису. Згідно з інтерпретацією апологетів автентичності Зеленогорського манускрипту, чорне чорнило отримало зеленого вигляду внаслідок намагань Коваржа очистити рукопис від бруду і пилу водою. Засумнівавшись у такій гіпотезі, А. Петрушевич писав: “мені випадала нагода декілька десятків пергаментних уривків навіть XII ст., як латинського, так і кириличного письма витягнути з книжкового перепльоту, однак очищаючи писемну пам'ятку вологою губкою з наклейки і нечистот, я ніколи не споглядав перетворення чорного чорнила в зелений колір” [13, с. 44]. Підкреслимо, що зелений колір чорнил не характерний для середньовічних рукописів.

Антон Петрушевич подає власне розуміння тези захисників ЗР про безсумнівну цінність рукопису в палеографічному плані, особливий характер, який робить його унікальним серед давніх писемних пам'яток. Славіст вважає, що англо-саксонський шрифт манускрипту при його зеленому вигляді насправді отримав особливу зовнішність, однак це не є доказом достовірності старочеської пам'ятки. Учений бачить у такій “особливості” продуманий хід автора: оскільки Зеленогорський рукопис є унікальний в своєму роді – не буде можливості порівняти його з іншими писемними пам'ятками відповідного періоду [13, с. 16].

Автор поеми використав давньочеські слова і фрази, які знаходимо в Краледворському рукописі й у праці В. Ганки “*Storobyła skladani*”. Фальсифікатору була відома кирилична азбука. Порівнявши “Слово о полку Ігоревім” і давньочеський манускрипт, галицький учений вважав, що словосполучення “*S otna zlata ztola*” (“з одного знатного престолу”), вжите в поемі, було запозичене з українського твору.

Підсумовуючи працю, А. Петрушевич сміливо зазначив, що фальсифікатор у своїй поемі використав запозичення з сербської, руської та старочеської мов, “створивши таким чином квітник старослов'янської поезії” [13, с. 119–120]. Автор не відзначався оригінальністю тому, що кращі місця, запозичені з чужих творів, а ті ж слова, що належать

самому авторові є невдалими і значною мірою помилковими. У філологічному аспекті Зеленогорський рукопис не має цінності, оскільки це суміш слов'янських мов [13, с. 147].

ЗР в історичному плані не відповідає достовірним чеським літописам, які містять інформацію про політичний та культурний розвиток чеського народу в VII–X століттях [13, с. 166].

Для написання поеми автор використав достовірні документи XI ст., а саме грамоти князя Спитигніва, Вратислава [13, с. 171].

Здійснивши ґрунтовний аналіз ЗР, А. Петрушевич побачив певні похибки автора при написанні поеми. Мова іде про поверхові знання фальсифікатора в області чеської, руської та сербської мов, слов'янської історії та міфу. “Однак, – зазначав А. Петрушевич, – фальсифікатор має ще щастя та удачу, оскільки окрім свого поверхового знання слов'янської мови, він мав відомих захисників – П. Шафарика та Ф. Палацького” [13, с. 149].

Як бачимо, А. Петрушевич навів достатню кількість аргументів на підтвердження недостовірності ЗР.

Заслугове на увагу думка дослідника, що зі смертю, в 1829 р., Й. Добровського, поширився міф про автентичність старочеських писемних пам'яток, внаслідок чого фальсифікаторам вдалось ввести в оману відомих чеських славістів, зокрема П. Шафарика й Ф. Палацького. Відомий чеський історик Й. Кочі виділяє в історії дослідження КР і ЗР декілька етапів, перший з яких 1816–1829 рр. Межа цього періоду – рік смерті Й. Добровського [6].

Отже, зазначене твердження галицького славіста отримало підтвердження в пізніших наукових працях.

Чільне місце у дослідженні історика займало питання про сфальсифіковані чеські глоси в праському рукописі *Mater Verborum*.

Славіст пропагував тезу, що фальсифікатори до 1827 р. вписали у праський рукопис *Mater Verborum* слова, які були в ЗР, на підтвердження того, що чеські літери укладачу ЗР були вже відомі. Саме таким чином, наголошує А. Петрушевич, автори прагнули підтвердити достовірність і давність ЗР. Серед відомих чеських глос, які трапляються у двох рукописах є: *ugna, ozude, sanj, zmiy, risa* [14, с. 2]. “Очевидно, – читаємо у славіста, – фальсифікація чеських глос в *Mater Verborum* почалась не раніше 1818 р. і закінчилась в 1827 р.” [14, с. 2]. Невідомий фальсифікатор, вже перед 1827 р. був добре обізнаний з чеськими глосами, вміщеними у словнику, які доповнювалися в результаті багаточисленних фальсифікацій [14, с. 2].

Антон Петрушевич підкреслив, що серед давньочеських писемних пам'яток найбільше постраждав праський рукопис *Mater Verborum*, оскільки за період 1818–1827 рр., фальсифікатор виправив багато достовірних старочеських глос [13, с. 159]. Більша частина сфальсифікованих глос перетворена з латинських слів [13, с. 10].

У поле дослідницької уваги галицького славіста потрапила старочеська писемна пам'ятка – уривок Євангелія від св. Іоана, відкрита у 1828 р. Датується IX–X ст., написаний він латиною, а між рядками є його переклад старочеською мовою. Порівнявши Зеленогорський рукопис та Євангельський уривок, А. Петрушевич помітив у писемних пам'ятках одні й ті ж помилки, допущені автором. Недоліки старочеського перекладу ґрунтувались на використанні нехарактерного для рукописної пам'ятки, англо-саксонського письма. Згідно поглядів славіста, фальсифікатор не врахував, що в IX–X ст. почерк латинського письма по всій Європі не був однаковий [13, с. 81]. З цього приводу А. Петрушевич писав: “латинські літери в уривку з Євангелія від св. Іоана написані в межах середньої Німеччини, а старочеський переклад, наближений до латинського письма англо-саксонського почерку – це найбільший промах автора” [13, с. 93]. Відсутність якісного чорнила також виявляє фальсифікатора.

Попри все вищесказане, на думку галицького славіста, уривок Євангелія від св. Іоана дещо досконаліший від ЗР. “Автор був не задоволений своєю попередньою фальсифікацією (Зеленогорським рукописом – Я. О.), тому частково помилки були виправлені в уривку” [13,

с. 58]. У писемній пам'ятці історик помітив використання автором носових звуків. Причина цих відмінностей в тому, що ЗР відкритий 1817 р., а уривок Євангелія від св. Іоана – в 1828 р. “За 10 років фальсифікатор вносив коректури в палеографічні знання, окрім того уривок св. Євангелія має церковно-християнський характер” [13, с. 56].

На думку А. Петрушевича, уривок Євангелія від св. Іоана завершує серію давньочеських фальсифікацій. Як аргумент, історик наводив критичні зауваження Й. Добровського до сфальсифікованого В. Ганкою уривку, внаслідок чого в останнього був “відчайдушний стан душі, ось чому не було більше відкритих старочеських пам'яток” [13, с. 58]. Відповідно до міркувань галицького історика, психологічно-моральна причина стала ключовим фактором припинення подальших фальсифікацій.

Згідно тверджень А. Петрушевича, давньочеська пам'ятка “Пісня під Вишеградом” є фальсифікацією, а її автор – І. Лінда [13, с. 11].

Залишаючись вірним своїм переконанням, галицький славист наголошував на патріотичному призначенні чеських рукописів, намаганні чеських учених запевнити німців щодо освіченості чеського народу в VIII–IX ст. Мета фальсифікатора – відновити штучним способом для давньочеської словесності відсутню писемну пам'ятку [13, с. 63].

Оцінюючи монографію в цілому, варто вкотре підкреслити увагу слависта до постаті фальсифікатора старочеських писемних пам'яток. Зазначимо, що прямо А. Петрушевич В. Ганку фальсифікатором ЗР не називав, – лише з певним натяком. В монографії дослідника зустрічаємо такі дефініції особи автора: “патріотичний фальсифікатор”, “проворний і вдумливий фальсифікатор”, “досвідчений фальсифікатор”, “безсоромний фальсифікатор”, “нахабний фальсифікатор”, “злобна рука”, “обманщик”, “чеський патріот”. Однак, здійснивши ґрунтовний аналіз давньочеських писемних пам'яток і порівнявши зроблені висновки з біографією В. Ганки, А. Петрушевич доводить, що фальсифікатором є чеський історик. Можемо цілком погодитися з аргументами слависта, оскільки В. Ганка досліджував старочеську мову, вивчав історію слов'янських народів, добре знав літературу сербів і русів, тобто мав відповідні навички і знання для того, щоб сфальсифікувати чеські манускрипти.

Відзначимо, що припущення галицького слависта щодо діяльності в 20-х рр. XIX ст. в Чехії палеографічної школи, яка займалася фальсифікацією давньочеських писемних пам'яток, є достовірним. Школа мала своїх поетів, філологів, палеографів, які здійснювали фальсифікації. Відповідно до гіпотези ученого, директором цієї палеографічної школи був В. Ганка, який мав доступ до всіх рукописів чеського музею в Празі [13, с. 77].

У працях А. Петрушевича заслуговує особливої уваги наукова полеміка з прихильниками достовірності старочеських писемних пам'яток, насамперед з П. Шафариком та Ф. Палацьким. Учений звинувачував чеських істориків у націоналізмі, патріотизмі, некритичному аналізі рукописів. “Захисники не проаналізували достатньо історичний, філологічний, палеографічний зміст пам'яток, не бажають бачити, що фальсифікатор серед них, – перебільшуючи талант автора поеми” [13, с. 54].

Антон Петрушевич зауважив, що П. Шафарик міг не вважати В. Ганку фальсифікатором, оскільки не приписував останньому стільки історичного та філологічного знання. Однак, як уже було зазначено, славист не нагороджував автора ЗР великим талантом, адже він видав свою поему завдяки запозиченню з літературних творів інших слов'янських народів.

Галицький історик побачив певну згуртованість та єдність чеських патріотів: “коли одна частина чеських письменників захищала давньочеські пам'ятки, інша, користуючись таким багатим надбанням, величалась ним і ставила свій народ на чолі всього слов'янського світу, відносно давнього існування чеської мови” [13, с. 67]. Згідно переконань дослідника, апологети слов'янських пам'яток відкидали будь-які сумніви щодо істинності чеських манускриптів, що призвело до швидкої канонізації давньочеських писемних пам'яток.

Однак, як відомо, в слов'янських наукових колах були учені, які дотримувались протилежної думки, зокрема, А. Патера, професор чеської мови (з яким А. Петрушевич був особисто знайомий), А. Шелемберг. Доречно підкреслити, що галицький історик надіслав відомому слависту Ф. Міклошичу першу частину (історико-філологічний аналіз пам'яток)

своїєї монографії “О подложных старочешских письменных памятниках...” [10, с. 319]. Очевидно, призначення розвідки А. Петрушевича полягало в підтвердженні припущень Ф. Міклошича щодо недостовірності відомих чеських рукописів.

Безперечно, мотивом наукового дослідження А. Петрушевича є досягнення наукової істини та історичної справедливості, проте слід відзначити морально-етичний чинник у науковій полеміці щодо достовірності старочеських писемних пам'яток. З цього приводу славіст пише до Ф. Міклошича: “мені не сподобалось начальство деяких чеських письменників диктаторськи запанувати не тільки в чеській словесності, але й добитися гегемонії у всьому слов'янському світі. Вони суперечать братерському єднанню і взаємних починаннях теж” [10, с. 319–320]. Як бачимо, позиція чеських учених не відповідала слов'янофільським поглядам А. Петрушевича. Зрештою, обурення славіста цілком справедливі, адже чехи прагнули поширити свій правопис, культуру в Галичину під час так званої “Азбучної війни”, “для швидшого і більшого освічення руського населення Галичини” [13, с. 64]. Галицький славіст, дотримуючись консервативних поглядів, не міг знайти порозуміння з В. Ганкою – “романтиком”, “молодим радикалом”, який зрадив ідеали слов'янщини та порушив рівність слов'янських народів, встановлену Й. Добровським.

Таким чином, наукова спадщина А. Петрушевича займає вагоме місце в українському та зарубіжному слов'янознавстві. В поле дослідницької уваги галицького славіста потрапила історія “відкриття” давньочеських писемних пам'яток, сумнівні моменти, пов'язані з їх датуванням, особа фальсифікатора та джерела написання чеських манускриптів.

Учений, на основі детального порівняльного історико-філологічного аналізу, вважав Краледворський і Зеленогорський рукописи фальсифікаціями XIX століття, що збігалось з думкою низки славістів XIX століття: Й. Добровського, В. Копітара, А. Патери. А. Петрушевич один з перших в українській славістиці критично вивчив названі пам'ятки і всебічно обґрунтував їх недостовірність.

Список використаних джерел

1. *Чешские Глоссы в Mater Verborum*. Разбор А. О. Патеры и замечания И. И. Срезневского // Записки Императорской Российской Академии Наук. Приложение 4. – Том 31, 1878. – С. 1–152.
2. *Шашкевич М. С., Вагилевич І. М., Головацький Я. Ф.* Твори / Упоряд., вступна стаття та прим. М. Шалати. – К.: Дніпро, 1982. – 364 с.
3. *Костомаров М.* Слов'янська міфологія / Упоряд., приміт. І. П. Бегко, А. М. Полотай; вступна стаття М. Т. Яценка. – К.: Либідь, 1994. – 384 с.
4. *Костомаров М. І.* Твори: В 2 т. – К.: Дніпро, 1990. – Т. 1: Поезії; Драми; Оповідання / Упоряд., авт. передм. та приміт. В. Л. Смілянська. – 538 с.: іл.
5. *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. / Іван Франко. – Львів, 1910. – 444 с.
6. *Франко І.* Нариси з історії української літератури в Галичині // Іван Франко. Зібрання творів у 50-ти томах. – Т. 27.: Література і мистецтво. – К.: Наукова думка, 1980. – С. 130–148.
7. *Королько А.* Громадсько-політична та наукова діяльність Антона Петрушевича: дис... канд. історичних наук / 07.00.01. – Історія України. – Івано-Франківськ, 2002 – 200 с.
8. *Королько А. А.* Петрушевич і ранній етап русофільського руху в Галичині // Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – Івано-Франківськ, 2001. – Вип. 5 – 6. – С. 133–139.
9. *Королько А.* Антон Петрушевич і події 1848–1849 років у Східній Галичині // Україна на порозі XXI ст. Міжнародний конгрес українських істориків. Доповіді і виступи. – Чернівці, 2001. – Т. 1. – С. 168–172.
10. *Листування українських славістів з Францом Міклошичем*. Упорядник І. С. Свенціцький, археографічне опрацювання, примітки, покажчики О. А. Купчинський, переклад листів М. І. Свенціцька, відповідальний редактор Я. Д. Ісаевич. – К.: Наукова думка, 1993. – 400 с.
11. *Рукописи, которых не было*. Подделки в области славянского фольклора. Составители: Т. Иванова, Л. Лаптева, А. Топорков. – М.: Ладомир, 2002. – 970 с.
12. *Лантева Л.* Краледворская и Зеленогорская рукописи и их оценка в России XIX и начала XX вв.: // <http://www.karjia.narod.ru/Ethnoslavistics> lap.
13. *Петрушевич О.* О подложных старочешских письменных памятниках. Суде Любуши, Евангельскомъ отривк св. Иоанна, Краледворской рукописи и подложных чешскихъ глоссахъ въ пражской рукописи Mater Verborum / О. Петрушевич – Львовъ: Типография Ставропигійского Института, 1878 – 208 с.
14. *Петрушевич О.* О подложной Зеленогорской чешкой рукопис, т. е. Судѣ Любуши, и о поддѣльных чешскихъ глоссахъ в пражской рукописи Mater Verborum // Слово. – 1878. – Ч. 15. – С. 1–2.
15. *Петрушевич О.* Любушин суд и Краледворская рукопис и оспорщики подлинности их // Слово. – 1879. – Ч. 131. – С. 1
16. *Центральний державний історичний архів України у м. Львові.* – Ф. 309 (НТШ у м. Львові) – Оп. 1. – Спр. 2373 (Письма к Миклошичу отъ українськихъ филологовъ с фамилиями на буквы В – Ж, К – С, Ч – Ш. Копії). – 223 арк.
17. *Кореспонденція Якова Головацького в літах 1835–49.* Видав Др. Кирило Студинський. – Львів: Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка, 1909. – 463 с. – Збірник фільологічної секції Наукового Товариства ім. Шевченка. Т. XI і XII.
18. *Кореспонденція Якова Головацького в літах 1850–62.* Видав Др. Кирило Студинський. – Львів: Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка, 1905. – 592 с. – Збірник фільологічної секції НТШ. Т. VIII і IX.
19. *Пытин А.* Подделки рукописей и народных песен / А. Пыпин. – 1898. – 46 с.

Ярослав Оленіч

**ДРЕВНЕЧЕШСКИЕ ПИСЬМЕННЫЕ ИСТОЧНИКИ В СЛАВИСТИЧЕСКОМ НАСЛЕДИИ
АНТОНИЯ ПЕТРУШЕВИЧА**

В статье автор анализирует славистическое наследие выдающегося украинского ученого и общественно-политического деятеля А. Петрушевича (1821–1913), в частности выясняет его вклад в развенчании мифа, связанного с подлинностью чешских манускриптов – Краледворского и Зеленогорского рукописей.

Ключевые слова: А. Петрушевич, Краледворский и Зеленогорский рукописи, научная полемика, украинская славистика, богемистика.

Yaroslav Olenych

ANCIENT CZECH WRITING SIGHTS IN ANTON PETRUSHEVYCH'S SLAVISTIC HERITAGE

In the article the author analyses slavistic heritage of the famous Ukrainian scholar and political activist – Anton Petrushevych (1821–1913), finds out its contribution in de-thronement the myth associated with authenticity Czech manuscripts – Kraledvorskoho and Zelenogorskoho manuscripts.

Key words: A. Petrushevych, Kraledvorskyi and Zelenogorskyi manuscripts, scientific polemic, Ukrainian Slavistics, bohemistics.